

SUMMARIUM: Dr. Stephanus Bakšić, Protonotarius apostolicus ad instar participantium, Vicarius generalis Archidioecesis Zagrebiensis, Canonicus incliti Capituli metropolitani, Professor ordinarius Universitatis Zagrebiensis etc. natus est 15. XII 1889, in Cvetkovići prope Jastrebarsko. Studia gymnasialia et theologica ordinaria perfecit Zagrebiae, altiora in Universitate Gregoriana Romae (1913—15) et Oeniponte (1915—18). Fuit unus e potioribus viris qui in Croatia pro regno Christi adlaboraverunt. Per 18 annos fuit redactor folii ecclesiastico-theologici *Katolički list* (1919—1937) per quod maxime ad conscientiam ideologicam cleri pastoralis efformandam influxit. Per 15 annos redactor fuit ephemeridis theologicae *Bogoslovka* smotra (1923—1937). Per 89 semestria (ab 1919 ad mortem) cathedram dogmaticae summa cum competentia tenuit in Facultate theologica Zagrebiensi. Fuit unus e maximis nostris, si non maximus orator sacer. Scriptor fertilis, circa 270 articulos, maioris etiam molis, post se reliquit. Scientiam theologiam apud Croatas valde auxit suis peramplis voluminibus e theologia systematica, nempe Presveto Trojstvo (De Trinitate) et Bog Stvoritelj (De Deo Creatante et elevante). In manuscripto reliquit nobis Christologiam et praeparationes pro tractatu de gratia. Tamquam Vicarius generalis per 10 ultimos annos, a scholis non pausans, aestivalis mensibus ut Visitator canonicus et sacramenti Confirmationis fidelissimus Minister amplissimam Archidioecesim fere totam perlustravit, nec annis nec laboribus parces. Quo in labore apostolico supremum etiam diem obiit in Budrovec die 7. augusti ab omnibus tamquam pater optimus et magister deploratus.

U srijedu 7. kolovoza o. g. svidjelo se Gospodinu da uzme u svoje stonove svoga vjernog slugu Stjepana Bakšića — u 74. godini života, nakon 50 godina svećeništva, dok je dijelio sv. Potvrdu u župi Budrovac kraj Đurđevca. Gospodin nam ga je dao — Gospodin ga je sebi uzeo! Bilo Ime Gospodnje blagoslovljeno! Umro je na radnom mjestu — in medio agone — kako dolikuje starom borcu za kraljevstvo Kristovo u Hrvatskom narodu. Umro je na apostolskom poslu kako pristaje svećeniku koji ni u poodmaklim godinama nije tražio počinka nego je — uvijek mlad za svoga Gospodina — premda je pobolijevao, neumorno ustrajao u radu za Boga i svoj narod.

Smrću Dra Stjepana Bakšića osjetljivo je osiromašen naš Bogoslovski fakultet, Zagrebačka nadbiskupija i čitava naša katolička javnost. Bogoslovski fakultet gubi u njemu ne samo najstarijeg i najumnijeg profesora nego čovjeka koji je bio duša svakog dobrog pothvata. Zagrebačka nadbiskupija gubi u njemu jednog od najčasnijih svojih svećenika i osobu najkompetentniju u svim crkvenim pitanjima. Jest, svi smo mi osjetljivo osiromašeni jer je između nas nestao čovjek koji je istinito ljubio blagoslovljenu grudu naše zemlje i sav svoj bogat talent, svu svoju izvanrednu energiju, sve bogatstvo svoje duše i srca trošio da ona bude Božja i Kristova.

Dr Stjepan Bakšić se rodio 15. XII 1889. u Cvetkovićima kraj Jastrebarskog kao najmlađe, sedmo dijete boguodanih i marljivih zemljoradnika. Bio je benjamin svoje obitelji i cijelog sela. Niknuo je u zdravom hrvatskom kraju koji je Bogu i narodu odnjihao čitav niz odličnih svećenika.

Pučku školu je završio u svom rodnom mjestu. U jesen 1901. upisao se u hrvatsku gimnaziju na Rijeci. Ostale je razrede — kao pitomac Nadbiskupskog orfanotrofija — svršio na gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu gdje je s odlikom položio ispit zrelosti u lipnju 1909. Iste godine stupa u Veliko sjemenište u Zagrebu i upisuje se na Bogoslovski fakultet. Zanosnom mladenačkom dušom, koja je sva oduševljena svećeničkim idealima, Bakšić najintenzivnije sudjeluje u Zboru duhovne mladeži zagrebačke. Tu se oblikuje, kako je iz zapisnika Zbora očito, budući Bakšić — književnik, pjesnik, stilista, apologeta, govornik, domoljub.

Svećenikom je zaređen na Petrovo 1913, a 6. srpnja iste godine svetkuje svoju prvu sv. Misu u svom rodnom mjestu. Ove godine se spremala svečana proslava njegove zlatne mise prigodom blagdana sv. Nikole, zaštitnika njegove župe Jatrebarsko.

U jesen 1913. mladi Bakšić — »spreman na svako dobro djelo« — stupa u duhovnu pastvu kao kapelan i vjeroučitelj župe Oriovac. No, već od 1. XII 1913. nalazi se u Rimu među prvim pitomcima ponovno nama vraćenog Zavoda sv. Jeronima. Nakon dvogodišnjeg doktorskog tečaja filozofije na Gregorijani ovjenčan je 1915. laureom filozofa. Zatim nastavlja kao slušač Gregorijane — ali, zbog rata, u Innsbrucku — trogodišnji doktorski tečaj teologije koji završava u lipnju 1918. drugim doktoratom.

Upravo pred kraj I rata vraća se mladi dvostruki doktor Bakšić u domovinu da ubrzo zauzme najodgovornija i najutjecajnija mjesta u dijecezi. Najprije djeluje kao kapelan i kateheta u župi sv. Blaža. Od 1. II 1919. do kraja 1922. bio je prefekt gimnazijalaca u Nadbiskupskom sjemeništu. A već u veljači 1919. postaje pomoćnim i brzo iza toga glavnim urednikom »*Katoličkog lista*« i u isto vrijeme suplentom prof. Barca na katedri apologetike na Bogoslovskom fakultetu u Zagrebu. Urednikom »*Katoličkog lista*« bit će punih 18 godina, a na Fakultetu će djelovati do smrti kroz 89 semestara. K tome, otkad je 4. XI 1930. imenovan kanonikom Prvostolnog kaptola zagrebačkog, on je najaktivniji suradnik svojih ordinarija u upravi Nadbiskupije, osobito od 1947. kao predsjednik Zenidbenog suda i posebno od 13. svibnja 1953. kao generalni vikar Nadbiskupije zagrebačke. Za svoje zasluge imenovan je već 1925. tajnim komornikom Sv. Oca, a 1955. ga je Pijo XII imenovao Apostolskim protonotarom »ad instar participantium«.

Na svim područjima svog svestranog djelovanja Bakšić je ostavio duboko uzorane brazde najplodnije svećeničke, govorničke, književne, znanstvene, upravničke djelatnosti. Njegovi su mu učenici i suradnici (Šagi, Vida-ković, Duda) prigodom 70-godišnjice života priredili spomen-spis koji će, kad bude objelodanjen, iako u najkraćim potezima, pokazati kako je mnogostruk i utjecajan bio Bakšić u cjelokupnom našem narodno-vjerskom životu.

Njegova polazna stanica bila je *Katolički list* kojemu je bio urednikom od 1939-37. Pod njegovim je uredništvom ovaj naš crkveno-bogoslovni časopis — koji »uz Narodne novine . . . pred svim današnjim listovima i revijama najdublje zasiže u našu narodnu prošlost«, sačuvao i umnožio svoju misiju, a ta je »sub specie aeternitatis promatrati sav naš vjerski, kulturni i socijalni život, a kraj toga biti kleru praktični Vademecum u svim pitanjima pastoralnog života« — kako piše sam Bakšić o 75-godišnjici *Kat. lista* (br. 1.). Kao sa stražarnice Bakšić je kao urednik pratio sva zbivanja koja zacijecahu bilo izravno bilo neizravno u vjersko područje. Brzo je uočavao pravac pojedinih struja i potrebe svakog časa. Reagirao je uvijek na vrijeme i s kompetentnom spremom. Kroz više od tri lustra svog urednikovanja Bakšić je bio prisiljen ući u teške, gdjekad i sudbene polemike da se raščiste posve načelna stajališta i neoboriva načela katoličke nauke i discipline, pogotovo u odnosu na tzv. reformni pokret. Ipak, njegova je glavna urednička aktivnost bila usmjerena pretežno pozitivnom ideološkom izgrađivanju stava katoličkog klera u smislu kršćanskog katoličkog nazora na svijet i život. U tom pravcu ostat će uvijek vrijedni njegovi povremeni uvodnici koji se mogu svesti na dvije osnovične teme: Krist i njegovo neosporivo i sudbinsko mjesto u suvremenom svijetu — Crkva i njezina spasiteljska i posvetiteljska uloga u čovječanstvu — a oboje u najužem odnosu na hrvatsku grudu i po-

vijesni čas u koji nas je Providnost stavila. Od 270-tak njegovih publikacija, što ih je registrirao prof. A. Vidaković, većina je ispunila najsadržajnije i najmjerodavnije stranice Katoličkog lista.

Mons. Bakšić je ipak svoje najbolje sile posvetio Bogoslovskom fakultetu u Zagrebu, i to kao predavač, kao urednik »Bogoslovske smotre« i kao znanstveni pisac. On je, prije svega, kroz dugi niz godina bio najugledniji član profesorskog zbora našeg Fakulteta. Malo koji profesor, sve tamo od osnutka Fakulteta u sklopu Sveučilišta u Zagrebu, ima za sobom tolike godine neprekinuta rada na Fakultetu. Prof. Bakšić nije samo svojom kompetencijom upravljao i održavao na potrebnoj visini svoju katedru — koja je sama po sebi najvažnija u organizaciji svakog teološkog fakulteta — nego je mnogostranim zalaganjem sudjelovao u podizanju, konsolidaciji i preoblikovanju cjelokupne znanstvene fizionomije i reputacije našeg Fakulteta. Dvaput je obnašao čast dekana (1935-36. i 1940-41.), a mnogo puta čast prodekana.

Od osnutka Hrv. bogoslovske akademije god. 1922. Dr Bakšić je njezin najaktivniji član i odbornik. S pokojnim prof. A. Živkovićem preuzima i kroz 15 godina vodi uredništvo obnovljene »Bogoslovske smotre« s ciljem — kako čitamo u njegovu uvodniku god. 1923. — da pred vanjskim svijetom bude svijetlo ogledalo našeg naučnog rada uopće, a napose da bude izvorom gdje će trudbenici stranog svijeta naći u svome istraživanju sigurna vrela u onim teološkim i crkvenim pitanjima koja su u vezi s historijom i crkvenim životom slavenskih naroda na Balkanskom poluotoku«. Uz ostalo, Bakšić je u »Bogoslovskoj smotri« objavio svoje dvije značajne rasprave: o vrijednosti deontološkog dokaza (Bog. smotra 11, 1923, 426—442) i o Mariji, našoj posrednici (kroz tri godišta — 1927/29).

Kao predavač prof. Bakšić je kroz 89 semestara svog rada na Fakultetu odgojio pretežnu većinu pastoralnog klera Zagrebačke nadbiskupije i velik broj redovničkog i ostalog klera koji je primio svoju bogoslovsku naobrazbu na našem Fakultetu. Kao kasnije kod pisanja velikih djela i kod predavanja bilo mu je najviše stalo do toga da se — kako sam piše u uvodu u svojem djelu Presveto Trojstvo — u njegovim slušačima »probudi što živilja čežnja za pronicanjem otajstvene dubine božanskoga života, a po tom gorljivu zanos da neiskazani božanski život unose u svoje duše i u duše hrvatskoga naroda kojemu će biti učitelji i svećenici«.

Mons. Bakšić je osobito plodan kao znanstveni pisac. Ostavio nam je u baštinu oko 270 manjih, opširnijih i vrlo opširnih rasprava o najrazličitijim teološkim pitanjima. Posebno je obogatio našu bogoslovsku literaturu velikim djelima iz sistematske teologije, a to su: Presveto Trojstvo, Zagreb 1941. (str. XVI + 503) i Bog Stvoritelj, Svezak I: Stvaranje tvarnog i duhovnog svijeta, Zagreb 1946 (str. XVII + 608). U njegovoj ostavštini nalaze se i prvi otisci trećeg djela: Bog Stvoritelj, Svezak II: Stvaranje, uzdignuće i pad čovjeka (659 tiskanih stranica). U rukopisu je ostala njegova kristologija i pripralni radovi za traktat o milosti. Bakšić kao znanstvenjak, kako opaža prof. Đ. Gračanin, nije samo »spekulativan duh, već i teolog koji pitanja produbljuje do dna — jusqu'au bout« (v. Dictionnaire de la Théologie Catholique, Tables générales, Paris 1955, 868). A njegov učenik i suradnik Dr T. Šagi u spomenutom članku (Misao i djelo, str. 93) piše da bi se »temeljne opće karakteristike Bakšićeva znanstvenog rada dale najprikladnije sažeti u ovo nekoliko riječi: spekulativnost, dubina, temeljitost, jasnoća, metodičnost, sustavnost, didaktičnost . . . On je izrazito logičko-spekulativan duh koji je usto dubok, željan zadnjih uvida u problematiku i nemiran dok lo-

gičku raščlambu ne dovede do posljednjih nijansi, i u tom smislu ima u u sebi nešto od odličnih svojstava velikih skolastika i upravo bi se moglo reći da je rođen za spekulativnog teologa.« Uistinu, svojim je djelom Bakšić ušao, kao prvak, u red onih »koji su — završava Šagi svoj članak (str. 100) — uložili svoje energije u to da postave solidne temelje za razvoj samostalne hrvatske katoličke znanosti«.

Bakšić govornik, Bakšić propovjednik — to je sasvim posebno poglavlje u njegovom javnom radu. On je, kako piše Mons. Dr J. Oberški u *Hrvatskoj enciklopediji* (Sv. II, Zagreb 1941, str. 117/II), »jedan od najuglednijih crkvenih govornika u Zagrebačkoj nadbiskupiji«, a možemo mirne duše reći i u Hrvatskoj. Propovjedaonica je, vjerujemo, posljednji razmah njegove fiziocnmiije javnog radnika. Na njoj je ujedno na najintimniji način on sam doživljavao svoju providnosnu misiju svećenika i znanstvenog radnika u hrvatskom narodu. On je bio propovjednik već po svom naravnom talentu, koji je izvrsno uočen već u prvim njegovim bogoslovskim nastupima. On je bio propovjednik po najproćućenijem svom svećeničkom poslanju. Jednako rado ga je slušala najviša katolička inteligencija kao i priprosti kršćanski puk kojemu se tako uvijek majstorski umio prilagoditi. Za svoje propovijedi Bakšić bira redovito najvažnije i najaktuelnije teme. A onda zadivljuje širinom kojom ih zahvata, dubinom kojom sve do u sitnice obrađuje, visinom svojih ideoloških perspektiva kada, u primjeni, otvara slušateljstvu vidike što se pružaju s vrhunaca dobro spoznatih istina Božje objave. A sve je to kod njega obučeno u umjetnički izraz, stil, govorničku finoću i eleganciju. Tako Bakšić spada u red najboljih propovjednika našeg stoljeća i ulazi u povijest ponajboljih propovjednika što su kroz 250 godina pred zagrebačkim vjericima nastupali s umjetničke Znikine propovjedaonice.

Konačno, zar bismo mogli mimoići jednu od najizrazitijih i posljednju veliku djelatnost Mons. Bakšića, a to je njegova visoka služba generalnog vikara Zagrebačke nadbiskupije. Upravo je tu do kraja istrošio svu izdržljivu snagu svog tijela i svu požrtvovnu ljubav svoje revne i gorljive duše ugrađujući kroz 10 punih godina svoje fizičke i duhovne napore, i to često terenskim radom, za izgradnju Crkve u Hrvatskoj. On je od 13. svibnja 1953., kad je imenovan gen. vikarom, samo izbližega i još intenzivnije nastavio svoju raniju najodaniju službu i suradnju sa svojim Ordinarijem. U punoj svojoj životnoj zrelosti on nastupa kao Nadbiskupov najbliži savjetnik i suradnik u upravi jedne od najvećih dijeceza u Crkvi, a u povijesti hrvatskog naroda jedne od najčasnijih. U svim, vrlo često teškim i zapletenim momentima, Bakšić je kao najpozvaniji znao i umio reći svoju dobro utemeljenu riječ — diskretno, ali jasno, promišljeno, ali ne prezajući pred odlukama. Hodao je Kaptolom kao dobar duh naše Nadbiskupije.

Osobit teret njegove službe predstavljali su ljetni mjeseci kad je, nakon naporne školske godine, kroz 10 godina obilazio užom Hrvatskom i Slavonijom te gotovo nije bilo kraja ni dekanata, župe ni filijale kamo nije stupio u kanonskom pohodu i dijeleći sv. Potvrdu. Na tim pohodima Bakšić je bio uzor crkvenog poglavara koji je nadasve dušobrižnik. Pristupačan i bliz narodu, pun zanimanja i saživljavanja s poteškoćama pastoralnog klera — Bakšić nije nikada zbog stvarnih problema pregledao teškoće osobe niti je zbog osobe žrtvovao Božju stvar. Njegovi su pohodi bili prave male misije. U tim je, naime, zgodama narodu uvijek održao nekoliko propovijedi: glavnu o značenju vjere u životu hrvatskog naroda: katehetsku, kumovima i djeci, o značenju sv. Potvrde; roditeljima o vjerskom životu u obitelji, o njihovoj

vjerskoj i narodnoj odgovornosti za brojno i dobro odgojeno potomstvo, o brizi za uzgoj svećeničkih zvanja; pri pohodu groblja o pietetu prema dušama u čistilištu, o pripravi na dobru smrt, o snazi bolesničkog pomazanja; oproštajnu o spasiteljskoj pobožnosti prema Srcu Isusovu i Srcu Marijinu.

Upravo na tom poslu Božjem našla ga je, kao Božja poslanica, smrt da prekine ovaj naporan, Bogu odan život i da pozove vjernog slugu Božjeg da otpočinje od svojih djela i primi plaću od Gospodina. Svi njegovi slušači sjetit će se da malogdje kao nad njegovim grobom pristaju riječi koje je tako često upravo karizmatički umio tumačiti: »Slugo dobri! Uđi u veselje Gospodara svojega!«

Dr Bonaventura Duda OFM

† Dr JURAJ PAVIĆ

SUMMARIUM. Die 12 Augusti 1963 pie in Domino obiit professor ordinarius Facultatis theologiae zagrebiensis Dr. Georgius Pavić, cathedrae theologiae orientalis locum tenens. Hoc obitu Facultas theologica magno dolore affecta est. Decessit enim vir, qui in studiis suis valde ingeniosus eruditionem clarissimam adeptus est. Studiis theologicis persolutis ab anno 1915 per 25 annos in cura animarum applicatus non obstantibus difficultatibus magna cum diligentia studia sua continuavit donec circumstantiis feliciter contingentibus ad locum suae praedestinationis pervenerat ac plenam suam activitatem scientificam demonstrare poterat, anno 1944 ad munus professoris theologiae orientalis in Facultate theologiae zagrebiensi evectus.

Erat vir in scientia theologiae orientalis optime versatus tum quoad extensionem quam quoad profunditatem, peritiaque linguarum praeditus. Quoad ingenium personae vir decore ac dignitate gravis, in collegio professorum aequae ac a studentibus magno honore aestimatus. De prosperitate Facultatis maximam curam habuit, quod optime ex facto quia sex vicibus ad dignitatem Decani facultatis electus creat, constat. Memoria illius pia erit.

Rkt. Bogoslovni fakultet u Zagrebu pretrpio je tijekom posljednje školske godine pored smrti Dra Aleksandra Gahsa i Dra Stjepana Bakšića još treći gubitak najodličnijih predstavnika svoga profesorskoga zbora smrću redovitog sveučilišnog profesora Dra Jurja Pavića († 12. VIII 1963.), nosioca katedre istočnog bogoslovlja. Značajno je, da je upravo ova katedra bila osnovana na njegov poticaj, i bilo mu je ponuđeno da bude prvi njezin predstavnik. Ali budući da je bio u ono vrijeme suviše zaposlen svojim pastoralnim dužnostima, nije imao vremena da se propisno habilitira. Stoga je prvim predstavnikom te katedre bio izabran kao redovni profesor sada već pokojni Dr Fran Grivec. Ali kad je on izabran za redovnog profesora osnovnog bogoslovlja na Bogoslovskom fakultetu u Ljubljani, naslijedio ga je Dr Janko Šimrak, koji je bio predstavnik te katedre preko 20 godina, sve do smrti križevačkog biskupa Dra Dionizija Njaradi, poslije kojega je postao križevačkim biskupom. On je za svoje vrijeme objelodanio mnogo znanstvenih studija osvjetljujući najznatnije događaje iz povijesti katolika istočno-slavenskog obreda u hrvatskim krajevima. Dra Šimraka naslijedio je na toj katedri Dr Juraj Pavić, sin pobožne žumberačke grkokatoličke porodice, rođen 19. IV. 1890. u Dragoševcima.

Nakon ispita zrelosti, položena 2. VII. 1909. na zagrebačkoj klasičnoj gimnaziji započeo je svoje bogoslovne studije na bogoslovskom fakultetu u Lavovu kroz prva dva semestra (1909—1910), a nastavio ih kroz daljih 8 semestara (1910—1914) u Friburgu u Švicarskoj, te postigao akademske